

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
БУКОВИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

МАТЕРІАЛИ

96 – ї

**підсумкової наукової конференції
професорсько-викладацького персоналу
БУКОВИНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

16, 18, 23 лютого 2015 року

Чернівці – 2015

УДК 001:378.12(477.85)

ББК 72:74.58

М 34

Матеріали 96 – ї підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького персоналу Буковинського державного медичного університету (Чернівці, 16, 18, 23 лютого 2015 р.) – Чернівці: Медуніверситет, 2015. – 352 с. іл.

ББК 72:74.58

У збірнику представлені матеріали 96 – ї підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького персоналу Буковинського державного медичного університету (Чернівці, 16, 18, 23 лютого 2015 р.) із стилістикою та орфографією у авторській редакції. Публікації присвячені актуальним проблемам фундаментальної, теоретичної та клінічної медицини.

Загальна редакція – професор, д.мед.н. Бойчук Т.М., професор, д.мед.н. Іващук О.І., доцент, к.мед.н. Безрук В.В.

Наукові рецензенти:

доктор медичних наук, професор Кравченко О.В.

доктор медичних наук, професор Давиденко І.С.

доктор медичних наук, професор Дейнека С.Є.

доктор медичних наук, професор Денисенко О.І.

доктор медичних наук, професор Заморський І.І.

доктор медичних наук, професор Колоскова О.К.

доктор медичних наук, професор Коновчук В.М.

чл.-кор. АПН України, доктор медичних наук, професор Пішак В.П.

доктор медичних наук, професор Гринчук Ф.В.

доктор медичних наук, професор Слободян О.М.

доктор медичних наук, професор Тащук В.К.

доктор медичних наук, професор Ткачук С.С.

доктор медичних наук, професор Тодоріко Л.Д.

ISBN 978-966-697-588-4

© Буковинський державний медичний
університет, 2015

засобів. Тобто наявність різних мікротерміносистем зумовлює використання однакових звукових комплексів для вираження різних понять (напр., *анатомоз* – в анатомії, біології, хірургії; *анестезія* – в неврології, хірургії, стоматології; *корінь* – в анатомії, ботаніці, стоматології). Такі моделі зазнали семантичної еволюції, тобто виникли через процес детермінологізації. Так, початкове значення лексеми *імунізувати* оформлене як „робити кого- чи що-небудь імунним, несприятливим до чогось” (мед.). Нині слово розширило свої змістові можливості та ввійшло до юридичної терміносистеми зі значенням „робити вільним кого-небудь від дії деяких норм права”. Зазначена семантична зміна відбулася за рахунок актуалізації семи „звільняти від чогось”; семи „імунний, несприятливий до чогось” змінилися на інші – „норми права”, що є свідченням заміни сем-спеціалізаторів – уточнювачів та конкретизаторів значення слова.

Ще одна причина багатозначності полягає у „відставанні” терміна від еволюції змісту поняття, яке воно виражає. В умовах науково-технічного прогресу те чи інше поняття ділиться на два і більше самостійних значення, а для їх вираження в межах однієї мікросистеми чи близькоспоріднених мікросистем продовжує використовуватися один звуковий комплекс. Внутрішньопредметна полісемія завжди викликає труднощі в терміновикористанні, її потрібно позбавлятися шляхом введення нових термінів при одночасному обмеженні значення твiрного терміна (*гіпертонія* і *гіпертензія*).

Можлива й так звана категорійна багатозначність, яка виникає за умови, коли один звуковий комплекс завдяки своїй словотворчій структурі виражає категорійно різні значення (предмет і процес, явище й ознака, стан і дію, дію і її результат тощо). Напр.: *патологія* – наука і відхилення від норми.

Зауважимо, що терміни, які містять у своєму складі будь-який багатозначний терміноелемент, не обов'язково є багатозначними, однак таке звукове оформлення терміна не дозволяє чітко орієнтуватися в його семантиці, порівн.: *логопед*, *логотерапія* і *термінолог*, *графолог*; *автоліз*, *гемоліз* і *аналіз*, *діаліз*.

Іноколи вдається уникнути мовної проблеми завдяки варіюванню транскрипції терміноелемента, порівн.: *анальгін* і *анальгін*, *евтаназія* і *ейтаназія*, *гранулема* і *гранульома*, *трихіноз* і *трихінелъоз* та ін.

Отже, багатозначність наукових понять, як і явище синонімії, паронімії, невиправдане залучення термінів і терміноелементів з інших мов, перешкоджає їм виконувати основне призначення – упорядковувати медичну термінологію, якнайточніше і зрозуміліше передавати наукові істини, полегшувати спілкування і між фахівцями, і з пересічними людьми.

Тодоріко А.Д.

ВПЛИВ МІЖСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТА-МЕДИКА

*Кафедра психології та соціології
Буковинський державний медичний університет*

Актуальність досліджуваної теми полягає в тому, що процес становлення особистості проходить багато етапів свого розвитку, одним з яких являється процес навчання у вищому навчальному закладі, де відбувається формування вже професійних якостей студента. Особливості міжособистісних стосунків у навчальних групах зумовлені характером спільної діяльності індивідів. Одним із найважливіших показників сформованості у групі міжособистісних стосунків, а відповідно і результатом формування групи, є рівень групового розвитку а також тривалість її існування, кількість комунікацій між її членами, наявність відносин влади і підпорядкування.

Метою досліджуваної теми є роль взаємин в групі на формування професійних-якостей студента-медика. Перед нами поставлені наступні завдання дослідження: проаналізувати основні підходи до розуміння поняття «міжособистісні стосунки»; визначити особливості формування міжособистісних стосунків у групі.

Становлення професійних якостей у студента-медика залежить безпосередньо від групи в якій він навчається, адже вона утворюється завдяки спільному виду діяльності – учінню, спільному характеру праці студенти утворюють певну соціально-професійну групу, провідною функцією якої є набуття відповідних знань та умінь в галузі обраної професії, навичок самостійної творчої діяльності.

В процесі соціалізації людини період навчання у ВНЗ припадає на період другої юності або на вторинний етап самого становлення, тому має специфічні закономірності й являє собою важливий етап у розвитку особистості. У цей період відбувається становлення фахівця, формування його світогляду, ідеалів, переконань. Студентські роки для молодої людини слід розглядати не тільки як підготовку до майбутньої професійної діяльності, але й як першу сходинку до зрілості. К. Д. Ушинський вважав період життя людини від 16 до 22-23 років найбільш вирішальним: «Тут саме завершується період утворення окремих низок (плетениць) уявлень, і якщо не усі вони, то значна частина їх групуються в одну мережу, досить широку, щоб надати вирішальну перевагу тому чи іншому уявленню у напрямку думок людини та її характері».

Важливою умовою існування в групі гармонійних міжособистісних стосунків відіграє виникнення довіри на яку впливають не тільки особисті (індивідуальні) характеристики людини, так і сам процес взаємодії. Кожен суб'єкт до вступу в довірче спілкування має схильність (психологічну готовність) довіритися іншій людині, обумовлену потребами, особливостями його характеру, соціальними установками, тобто готовність проявляти довіру як до однієї людини, так і до декількох людей, і до групи людей. Для того, щоб міжособистісні стосунки могли бути позначені як довірливі, вони повинне відповідати деяким умовам:

1. Значущість інформації. Обмін інформацією між суб'єктом і об'єктом довіри, як правило, має високу значущість для суб'єкта довіри. На важливість інформації впливають ряд чинників.

а) Зовнішній чинник. Людина не може скористатися отриманою інформацією в силу зовнішніх причин або умов. Наприклад, її змусили мовчати або попередили про негативні наслідки розголошення інформації;

б) Внутрішній чинник полягає в тому, що людина володіє відповідними моральними якостями і не може собі дозволити діяти на шкоду тому, хто їй довіряє.

2. Вибір об'єкту довіри. Того, кому можна довіритися, людина вибирає на основі близькості в стосунках, на основі знань про його моральні якості, особливості характеру та ін.

Виникає упевненість в тому, що на партнера по спілкуванню можна покластися.

3) Характерологічні особливості суб'єкта довіри. Особливості характеру впливають на бажання або небажання довіряти. Виражені комунікативні потреби викликають легкість в довірчому ставленні до інших. Люди, схильні до самотності, зазнають проблем у становленні довірчого спілкування, тому воно є для них украй рідкісною подією. Усе це дає підстави вважати першоосновою довіри і її початковою формою емоційно-позитивне ставлення, інтерес і відкритість суб'єкта по відношенню до партнера.

Таким чином, міжособистісні стосунки – це взаємозв'язки між окремими людьми (групами людей), які об'єктивно виявляються в характері і способах взаємних впливів людей один на одного в процесі різних видів спільної діяльності, зокрема спілкування, та суб'єктивно переживаються і оцінюються ними.

Особливістю становлення міжособистісних стосунків у групі являється рівень довіри, існування «базальної довіри» студентів групи, те яким чином проходив первинний етап соціалізації особистості та довіри «самого до себе». Міжособистісні стосунки в групі впливають на становлення особистості та набуття студентом професійних якостей, що може мати як кон'юнктивний (об'єднувальний), або диз'юнктивний (роз'єднувальний) характер. Іншими словами, міжособистісні стосунки включають систему настанов, ціннісних орієнтацій, очікувань, стереотипів та інших диспозицій, через які студенти в процесі навчання сприймають і оцінюють один одного.

Цуркан М.В.

СТИЛІЗАЦІЯ РОЗМОВНОЇ ЛЕКСИКИ У ПРОЗІ ПИСЬМЕННИКІВ БУКОВИНИ

*Кафедра суспільних наук та українознавства
Буковинський державний медичний університет*

У мові прози письменників Буковини засобами стилізації розмовності виступають загальні та власні назви, які виконують комунікативну, етнографічну та експресивно-виражальну функції. Якщо комунікативна функція найбільш виражена в мові персонажів, то інші охоплюють усі типи структурно-семантичних різновидів мовлення у художній оповіді. Засобом стилізації розмовності, а отже повсякденності, є власне розмовна лексика (побутові, назви осіб, розмовні означення та назви дій і процесів, етнографізми, діалектизми) та периферійні елементи розмовно-побутового словника (росіянізми, елементи просторіччя, макаронізми), за якими закріплені соціально-територіальні та соціально-культурні параметри розмовності.

Засвідчена у структурі словесних образів сільської традиційної та сучасної міської культури (останні 10-20 років) емоційно нейтральна побутова загальноповсякденна лексика є як маркером етнічних особливостей художнього часо-простору (побутове повсякдення українців південно-західного регіону), так і знаком з культурно-історичним наповненням.

Загальні розмовні назви осіб – це здебільшого номінації-експресиви, орієнтовані на репрезентацію широкої амплітуди міжособистісних відношень у суспільстві між рідними, близькими людьми та представниками влади. Вони відзеркалюють безпосередність, неофіційність комунікації, невимушеність в аксіологічному маркуванні соціальних, поведінкових, психологічних тощо типів персонажів. Разом з розмовними іменниками прикметники та дієслова підсилюють гаму характеристик реалій довкілля через мову персонажів від ласкаво-пестливого до згрубіло-зневажливого й фамільярного, а в мові оповідача виконують функцію засобу стилізації під “свого”. В умовно виокремленій підгрупі власне розмовної лексики встановлено типові словотвірні засоби створення ефекту розмовності в текстових стилізованих ситуаціях, де треба підкреслити різні спектри емоційності та експресивності, а також відтворити характерні для реальної мовної практики універбативи.

Групи етнографізмів та діалектизмів, що накладаються за деякими семантичними ознаками, – це інформативно насичені мовно-естетичні знаки культури етносу, завдяки яким оповідь набуває особливого колориту. Лексичні та семантичні діалектизми, а також регіоналізми з історичною маркованістю допомагають відтворити родинно-побутову, ритуально-обрядову колористику культури гуцульсько-покутсько-буковинського ареалу.

У мові сучасних письменників Буковини наскрізно використано стилістичний потенціал росіянізмів, що є знаками-ідентифікаторами соціального статусу персонажа, його рівня мовної культури, національної належності. Крім того, росіянізми в широкому розумінні є засобом фонографічної стилізації.

Макаронізми (суміш англізмів, молодіжного жаргону та вульгаризованої розмовної мови) в мові аналізованої прози використані як прийом стилізації мови сучасної молоді, іронічного висміювання результатів глобалізаційних впливів на культуру спілкування нового покоління. Жаргонізми, обсценна лексика привносить експресію вульгарності, надмірної колоквиалізації, стилізуючи міську усно-розмовну практику представників певних субкультур. У них поєднується характерологічно-номінативна та емоційно-оцінна функції.

Власні назви мають важливе значення для творення художньо-образного континууму в оповідній структурі прози сучасних письменників Буковини. Вони відображають як емоційно-стилістичну

характеристику персонажів, так і прагматику тимчасового і просторового фону подій, що включає соціальний і культурний складники. Власне ім'я в мові сатиричної прози Буковини є маркером певних соціально-психологічних цінностей, представлених за допомогою їх завуальованої критики. Поєднання зовнішньої словоформи і внутрішньої форми-оцінки, характеристики в характерологічних оповідних контекстах залежить не стільки від самого об'єкта, скільки від ставлення до нього сучасного соціуму. Основою створення імен-характеристик і номінативних індивідуалізованих літературно-художніх антропонімів є усно-розмовна повсякденно-побутова практика. Письменники спираються, як на традиційні оніми, притаманні реальній комунікації, так і вводять у контексти оказіональні номінації.

Загалом прозова оповідь сучасних письменників Буковини насичена лексичними засобами стилізації розмовності, що відображають взаємодію ареальних та загальнонаціональних одиниць.

Шаласва Г.В.

СТАНОВЛЕННЯ ТА ДЕЯКІ СПІРНІ ПИТАННЯ ОНОМАСТИКИ

Кафедра іноземних мов

Буковинський державний медичний університет

Вчені займалися питаннями ономастики з найдавніших часів, а більш інтенсивно в XIX - на початку XX ст. (Востоков 1812; Грот 1876; Соболевський 1895 і ін.). Українська ономастика започатковувалася насамперед на рівні антропонімічних студій В. Ю. Охримовича, І. І. Срезневського, М. Ф. Сумцова, І. Я. Франка та багатьох інших науковців. Аналіз топонімів (структурно-семантичну класифікацію і стратиграфію окремих власних географічних найменувань) виконав М. М. Кордуба. У 20-х роках XX ст. починається систематичне збирання української онімної лексики, уніфікується написання пропріативів, проводиться їх первинне наукове опрацювання. Одним із розробників типології топонімів (в основному – назв поселень) можна вважати О. М. Селішева (1938), систематизація якого надзвичайно різнопланова і ґрунтується на досить відмінних один від одного критеріях: соціально-історичному, лексико-семантичному, структурно-граматичному і словотвірному; заслугове на увагу і градація топонімічних варіантів. Більш серйозна увага на проблеми ономастики звертається після другої світової війни (з'являються вагомні наукові праці Н. П. Дзятківської, А. С. Кара-Моско, В. К. Чичагова, зокрема перші дисертаційні роботи В. М. Михайлова, О. Ф. Ріпещкої, О. В. Суперанської), що у перспективі сприяло активізації ономастичних досліджень.

Проте, часом становлення ономастики в її сучасному вигляді можуть вважатися 50-ті - 60-ті роки XX століття. З цього часу ономастика є однією з областей мовознавства, що найбільш активно розробляється. У цей період ономастичною проблематикою займаються В.Н. Топоров, О.Н. Трубачов, Н.И.Толстой, А.І. Попов, В.А. Ніконов і ряд інших вчених. Після створення в 1959 р. Української ономастичної комісії епізодичні спостереження над пропріальними одиницями трансформуються в системне вивчення антропонімів і топонімів, пізніше – поетонімів, ергонімів, хрононімів та інших розрядів онімів. Основи систематизації онімів були розроблені В. В. Німчуком у проекті „Українська ономастична термінологія” (1966). У 300 словникових статтях описано передусім загальні особливості онімної лексики, а також денотатно-номінативні, словотвірні, мотиваційні та семантичні типи власних назв.

В семидесятих роках минулого століття з'явилося декілька теоретичних робіт ономастологів (Білецький 1972; Суперанська 1973; Ніконов 1974; Карпенко 1984 і ін.), в яких затвердився теоретичний постулат історичності і соціальності категорії власних назв. Кожен клас власних імен в ході розвитку номінації для позначення кожного типу іменованих об'єктів володіє своїми максимально для цього пристосованими типами імен. Типологічний аспект ономастики виявляється в тому, що з мінливих в ході історії потреб суспільства в подібні історичні епохи у різних народів виникали аналогічні класи імен. Так, одним з найдавніших пластів ономастичної лексики є антропоніми, а більш пізні виникнення прізвищ було зумовлено потребами адміністративно-юридичної організації держав Європи, Азії. Отже, виникнення кожного ономастичного класу одиниць обумовлено екстралінгвістичними факторами.

А. К. Матвеев у своїй статті «Ономастика і ономастологію» відзначив що термінологічні дискусії в ономастиці часто присвячені «всього двом основним термінам - загальній назві власних імен та найменуванню науки, яка їх вивчає». Автор закликає уточнити дефініції терміна ономастика, тому що проведений ним аналіз показав, що термін ономастика вживається як у значенні «розділ мовознавства (розділ лексикології), що вивчає власні імена», так і в значенні «сукупність власних імен».

Серед вчених не припиняються суперечки про системність ономастичної лексики, оскільки про неї говорять звичайно як про слабо організовану систему. Деякі вчені вважають, що в першу чергу необхідно дослідити системні зв'язки і особливо ступінь їх впорядкованості не у всій ономастичній лексиці, а в окремих її розрядах (в антропонімії, топонімії, космонімії і т.і.) і що за своєю структурно-системною організованістю окремі ділянки ономастичної лексики можуть не поступатися звичайній лексиці мови, а іноді й перевершувати її за деякими параметрами, наприклад, за своєю прагматичною значимістю.

Процесами найменування та вживання імен керують закони мови. Внаслідок тривалого вживання імен певних категорій складається системність, тобто виникають системи різнотипних імен з усіма властивими їм закономірностями. Отже, ім'я не безглузде, воно має значимість і значення, яке може бути виявлено за допомогою лінгвістичного аналізу, що ретроспективно відтворює послідовний хід думок того, хто називає.

Розуміння ономастичного сектору мови як системи, підпорядкованої в основних своїх закономірностях загальній мові, не применшує самобутності ономастичного матеріалу і не заперечує можливості відшукати в ньому такі види і форми зв'язків, які або відсутні зовсім, або слабо представлені в неономастичному масиві мови. Завдання полягає в тому, щоб, досліджуючи ономастику, не випускати з уваги системні зв'язки як в межах ономастичного простору, так і в масштабі мови в цілому.

Шутак Л.Б., Навчук Г.В.

ВТОРИННІ НАЗВИ У МЕДИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Кафедра суспільних наук та українознавства

Буковинський державний медичний університет

Лексична організація будь-якої мови характеризується не лише співвіднесенням наявних у ній лексико-семантичних одиниць, але й можливістю переосмислення їх для називання всього того, що необхідно для мовця в певний момент. Тому нерідко в мовленні з'являються вторинні назви, тобто утворюється друге, навіть третє найменування для об'єктів позамовної дійсності, які вже були позначені засобами мови. Такі вторинні номінації ще не засвідчені словниками, але активно вживані в мовленнєвій практиці.

У традиційному витлумаченні вторинна номінація – це використання наявних у мові номінативних засобів у новій для них функції називання. Окрім того, вторинна номінація – один з основних шляхів поповнення лексики української мови, що є результатом її природного розвитку, зумовленого когнітивною та комунікативною потребами людини в її соціально-історичній практиці, а також її „націоналізацією, віддаленням від інших мов, збереженням своєї самобутності”. Вторинні номінації з'являються здебільшого в усному спілкуванні, а також у тих типах наукового мовлення, де термінологія малорозвинена або складна для сприймання, зокрема в професійних термінологіях, одну з яких представляє термінологія медичної галузі.

Вивчення медичного дискурсу в сучасній українській мові – одна з вузлових проблем когнітивно-комунікативної граматики, адже мова медицини – з усіма її формами й засобами вираження та використання в суспільстві – це невід'ємна частина національної мови. Оскільки в Україні медична галузь – одна з найпоширеніших, то вивчення фахового мовлення медиків у різноманітних комунікативних ситуаціях – одне з актуальних питань сучасного мовознавства.

Особливістю мовлення медиків є те, що в ньому поєднуються як традиційні способи пізнання, так і сучасні методи й підходи. Медична галузь формувалася водночас зі становленням людини як особистості. Людина завжди залишалася об'єктом дослідження медицини. Першими ліками від хвороб були слова. Усе це й визначає споконвічний зв'язок між медициною і словом.

Непростий розвиток української наукової мови спричинив складний процес творення термінів на іншомовній основі. Деякі галузі науки, зокрема й медицина, отримали складну грецько-латинську термінологію, яка інколи є малозрозумілою для окремих фахівців, а особливо для пацієнтів, які приходять до лікаря з різноманітними фобіями, страхом почути незрозумілий для них термін чи діагноз. Саме тому в сучасному українському медичному дискурсі дедалі частіше з'являються вторинні назви, мотивовані спеціальними термінами чи створені на основі загальнонавчаної лексики. Основними причинами їхньої появи є складність медичної, особливо клінічної термінології; психоемоційний чинник (психологічне навантаження під час складних обстежень); економія часу (потреба максимально швидко надати необхідну команду під час невідкладної допомоги, оперативних втручань тощо).

Необхідність популяризації медичних знань зумовлена зміною базових компетенцій медицини, і, відповідно, зміною моделі спілкування в ситуації *фахівець – фахівець, фахівець – нефахівець*. Безперечно, основою мови медичного працівника є медична термінологія, що виконує інформативну, гносеологічну та орієнтувальну функції, проте дедалі частіше в розмові медичних працівників з колегами та пацієнтами з'являються вторинні назви, за допомогою яких намагаються спростити процес спілкування в типових і нетипових ситуаціях, а також наблизити лікаря до пацієнта, зробити їхній діалог зрозумілим і доступним, уникнути комунікативних бар'єрів у спілкуванні.

Уживання вторинних номінацій можливе в найрізноманітніших комунікативних ситуаціях, зокрема *лікар – лікар, лікар – молодший медичний персонал, лікар – пацієнт, пацієнт – лікар, лікар – родичі пацієнта*, причому перші дві ситуації передбачають знання й використання іншомовної медичної термінології, наступні ж – вимагають активного діалогу без досконалого знання медичної термінології однією зі сторін.

Вторинні назви, якими послуговуються в сучасному українському медичному дискурсі, утворені різними способами. Суфіксація є одним із типових способів творення вторинних назв лікарів за їхніми внутрішньо-професійними ознаками та назв пацієнтів за властивою їм хворобою.

Найбільш продуктивними та універсальними способами творення вторинних номінацій у медичному дискурсі є метафоричні та метонімічні перенесення. За морфологічним виявом головного компонента вторинні назви, утворені внаслідок метафоризації, – це субстантивні, атрибутивні та дієслівні новотвори, за структурою – однокомпонентні чи багатоконпонентні. Вони ґрунтуються переважно на функціональній подібності та зовнішній схожості. Домінують вторинні назви, створені на основі дієслівних метафор. З-поміж вторинних назв у стоматологічному дискурсі домінують назви інструментів, апаратів та зубів за їхнім місцем у ротовій порожнині щодо середини щелепи.

Причини творення вторинних номінацій у сучасному українському медичному дискурсі різні. Та основна – це бажання уникнути складної медичної термінології та спростити процес професійного спілкування.